

DDR. JANEZ HÖFLER

umetnostni zgodovinar in muzikolog

Veliko dokazov je, da je plemstvo govorilo v slovenskem jeziku

ALEŠ ŽUŽEK foto: **PRIMOŽ LAVRE**
ales.zuzek@reporter.si

Slovenska jezikoslovca Jernej Kopitar in Fran Miklošič sta imela Slovence za potomce posebnega slovansko govorečega plemena, ki je prvo naselilo Balkan in zatem alpske dežele, šele pozneje so se vanj zarinili Hrvati in Srbi, pravi Janez Höfler, ki se v zadnjih letih precej ukvarja z zgodnjo zgodovino Slovencev. Glede Ilmenskih Slovenov, ki so v 12. stoletju živeli v okolici Novgoroda na severu Rusije, meni, da je to dokaz, da so bili Sloveni posebno ljudstvo med Slovani in da se je morda en del teh Slovenov selil proti severu in se na koncu znašel v Novgorodu.

Po izobrazbi ste umetnostni zgodovinar in muzikolog, vendar se v zadnjih letih bolj ukvarjate z zgodnjo zgodovino Slovencev. Tudi z vprašanji, kdo smo sploh Slovenci, o izvoru imena Slovinci oziroma Sloveni in od kod izviramo.

Najprej naj pojasnim, da je ta tema zapletena, in kar bom povedal, bo popreproščeno, pa tudi sam se imam bolj za ljubitelja kot meritornega strokovnjaka. Začeti moram z velikim nespornostnim. Gre namreč za predpostavko, da smo Slovenci poleg Slovakov v nasprotju z drugimi slovanskimi narodi (Čehi, Poljaki, Hrvati, Srbi itd.) edini, ki smo ohranili prvotno rodovno ime. To, da se drugi ne imenujejo več s prvotnim rodovnim imenom, ampak z novim posebnim, naj bi bil končni izid procesa etnogeneze, to je oblikovanja etnosa. Ker smo obdržali prvotno ime, po tej logiki Slovenci in Slovaki tega procesa nismo doživeli. Da smo tako rekoč nepopolni oziroma nedozoreli.

Po vašem to ne drži?

Seveda ne. Da bi to držalo, bi morali najprej dokazati, da so se Čehi, Poljaki, Srbi, Hrvati prvotno imenovali Slovani v kakršnikoli že obliki, a za kaj takega dokazov ni. O Hrvatih imamo zdaj na voljo odlično knjigo Danijela Dzina *Becoming Slav, Becoming Croat*, v kateri je pokazal

Poraja se zelo zanimivo vprašanje, ali so današnji Slovaki v resnici nasledniki Moravanov, to je starih moravskih Slovanov.

no, kako so prevzeli slovansko identiteto pod zunanjim pritiskom. O tem bi se dalo še dolgo in natančno pogovarjati. Le ob robu naj omenim izročilo o nastanku Čehov, Poljakov in Rusov, ki naj bi bili potomci treh knežjih bratov po imenu Čeh, Lech in Rus. Čeprav gre za mit, se iz tega vidi, da ni obstajal spomin na to, da bi se ti prvotno imenovali Slovani. Rešitev vidim drugje. Seči je treba nazaj do Jerneja Kopitarja. Kopitar – pozneje se mu je pridružil tudi Fran Miklošič – je imel Slovence za potomce posebnega slovanske govorečega plemena, ki je prvo naselilo Balkan in zatem alpske dežele, šele pozneje so se vanj zarinili Hrvati in Srbi. Ti naši predniki, ki so sami sebe imenovali Sloveni (izvorno Slověni), so se izoblikovali v panonskem območju ob Donavi v 6. stoletju. Njihovo ime so povzeli Bizantinci, ki so prišli prvi v stik z njimi, in sicer v grški obliki Sklavenoi, zatem pa so zahodni, latinski pisci to ime v obliki Sclaveni (z variantami) uporabili za vsa ljudstva na vzhodu in jugu,

ki so spadala v slovansko jezikovno skupino. To ni nič posebnega.

Podobno se je zgodilo s starimi Germani. Germani kot ljudstvo s tem imenom niso obstajali, ampak so ga tako rekoč naredili Rimljani. Tudi sicer je več primerov, da so sosedje neko celotno ljudstvo poimenovali po tistem delu ljudstva, ki jim je bil ozemeljsko najbližji. Na primer Francozi rečejo Nemcem Allemands, po plemenu Alamanov, ki je živel v zdajšnji Alzaciji, v Švici in na Švabskem. Za Fince so Nemci Sasi, ker so jim bili Sasi oziroma Saksonci, ki živijo na severu Nemčije, prav tako najbližji. Nam dobro znan mlajši primer je, da Srbi Nemcem pravijo Švabi, in to zato, ker so prišli v Vojvodino v stik z Nemci, ki so se tja priselili s Švabskega.

Oznaka Sloven se je uporabljala tudi za Slovane v okolici Novgoroda. To so Ilmenski Slovani, ki so se naselili na območju okoli Ilmenskega jezera in so prvič omenjeni v Nestorjevi kroniki, ki je bila napisana v 12. stoletju.

Poglejte, to je dokaz, da so bili Slovani posebno ljudstvo med Slovani oziroma govorniki slovanske jezikovne skupine, kar se mi zdi bolje, ker je termin Slovan v slovenščini izposojenka iz češčine, ki zgodovinsko ni utemeljena. Mogoče je torej, da se je en del teh Slovanov selil proti severu in se na koncu znašel v Novgorodu.

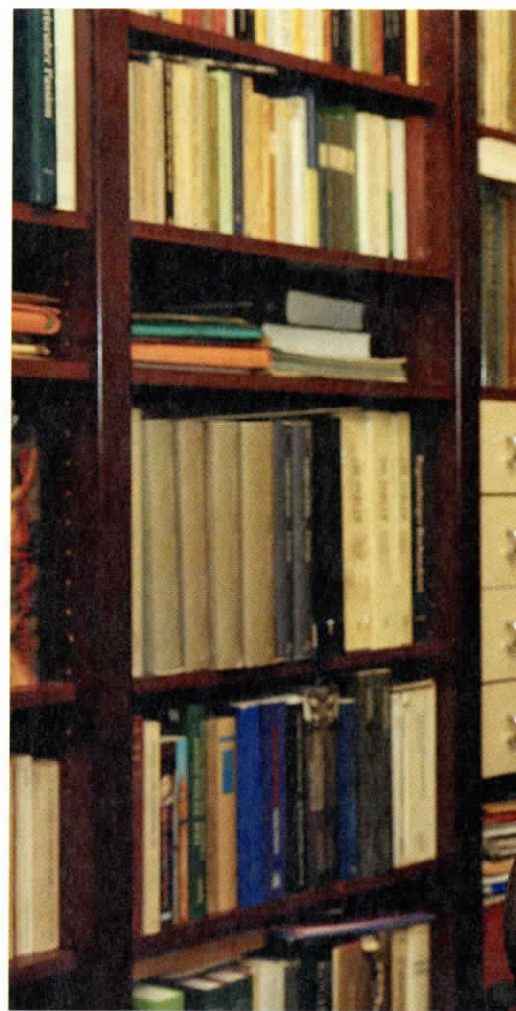
Novgorod je čisto na severu današnje Rusije, blizu Estonije in Finske.

Ja, to je čisto na severu. A že jezikoslovec France Bezlaj je ugotovil, da je tamkaj mogoče najti jezikovne prvine, ki njihov dialekt povezujejo s slovenščino. To sicer že presega moje strokovno znanje. Bezlaj je povezave s slovenščino našel tudi v okolici Soluna, ki je bila in je še deloma slovanska.

Tudi stara cerkvena slovanščina, to je prvi slovanski knjižni jezik, ki sta ga v 9. stoletju oblikovala solunska misijonarja Konstantin (Ciril) in Metod, se je izvirno imenoval slovenski jezik (jęзыкъ словѣньскъ).

Ja. Pri tem je še precej težav. Tudi težava s Slovaki, ki se imajo za naslednike nekdanjih Moravanov, med katerimi sta misijonarila sveta brata. Stara cerkvena slovanščina – sveta brata sta jo izoblikovala na podlagi jezika iz okolice domačega Soluna – je južnoslovanski jezik, medtem ko Moravci, Čehi in Slovaki kot zahodni Slovani govorijo jezike zahodnoslovan-

Vprašanje je bolj, kako daleč se je Karantanija raztezala na današnjem Štajerskem. Če upoštevamo meje srednjeveške dežele Koroške, je moralo biti vanjo vključeno še območje Vitanja. Nekateri zgodovinarji pa mislijo, da je Karantanija na Štajerskem segala vse do Sotle.

ske skupine. Pri tem se poraja zelo zanimivo vprašanje, ali so današnji Slovaki v resnici nasledniki Moravanov, to je starih moravskih Slovanov. Madžari trdijo, da so današnji Slovaki v pretežni meri prišli iz južne Poljske.

Madžarom ta teza ustreza, saj tako izpodbijajo dejstvo, da so Slovaki živeli v Panonski nižini pred njihovim prihodom okoli leta 900.

Nekaj bo res na tem, saj se sledovi prvotnih prebivalcev tega območja, ki so se imenovali Sloveni, kažejo v južnoslovanskih prvinah osrednjeslovaškega narečja. To je splošno znano. Treba je tudi vedeti, da je v 19. stoletju okoli tako imenovane Velike Moravske ter Cirila in Metoda nastal velik mit, za katerega so zaslužni tako Čehi s svojo Moravsko kot Slovaki. Še danes ne vemo zatrdno vsega o Cirilu in Metodu ter o Velikomoravski državi. Drži, da sta se Ciril in Metod mudila v Kocljevi Panoniji, kje pa sta delovala pred tem in za tem, pa ni čisto jasno.

Nista bila pri velikomoravskem knezu Rastislavu?

Kje pa je bil ta Rastislav?

Govorite o tezi, da je bila z reko Moravo mišljena Morava v Srbiji, torej da je Velikomoravska država obstajala na območju današnje Srbije južno od Donave?

Ta teza ne bo držala. Morda je bila kje drugje v Panoniji.

Poznamo dve večji reki z imenom Morava. Ena je Morava, ki je zdaj mejna reka med Češko in Slovaško, druga je Morava v Srbiji.

Je pa še ena Morava. Je še reka, ki se ji po madžarsko reče Maros, po romunsko pa Mureș. Ta reka zdaj v glavnem teče po ozemlju Romunije. Včasih je bil ta del Romunije del Ogrske oziroma Madžarske, poseljen z Madžari. Moram pa dodati, da se Moravani niso imenovali po reki, marveč po mestu Morava, ki ga še ni bilo mogoče lokalizirati. Vprašanje, kje iskati Veliko Moravsko, ostaja odprto in je tudi prepleteno, da bi se na tem mestu spuščali vanj.

V slovenskem zgodovinopisju so polemike o tem, kdaj se začne slovenski narod. Novejša šola zgodovinarjev tr-

di, da lahko o Slovencih oziroma o slovenskem narodu govorimo šele od 19. stoletja naprej.

Kot politični entiteti že, a ne kot etniku. Še zlasti če izhajamo iz teze, da so bili Slovenci, prvotno Sloveni, že od samega začetka posebno ljudstvo slovanske govorne skupine, tako kot so bili Srbi, Hrvati ali Čehi. Sloveni so ob naselitvi zasedli precej ozemlja. Prišli vse do Grčije in današnje Bolgarije in so seveda naselili tudi alpske dežele. Po mojem mnenju jim je treba prišteti še stare Moravce oziroma Moravane, saj so se sami imenovali Sloveni. Prvotni Slovenci so naselili današnje Slovenijo in sosednja območja (vso Koroško in Štajersko, del Panonije). To je bil en sam etnik, ki se je potem zaradi političnih okoliščin po različnih pokrajinah, ki jih je naselil, različno poimenoval. Na primer Karantanci. Pojavlja se teorija, da so bili Karantanci eno pleme, Karniolci, se pravi Kranjci, pa drugo. To ne more držati.

Ta teza prevladuje v današnjem slovenskem zgodovinopisju.

Če bi to držalo, potem bi bil odnos Karniolcev do Karantancev enak kot odnos Karniolcev do Hrvatov. A to ni res. Jezikoslovne raziskave so pokazale, da je bil ta prostor, ki so ga naseli-

li in ga še naseljujejo Slovenci, enoten. Na tem prostoru se je govoril enoten jezik. Karantanci, to je tisti Sloveni, ki so se naselili severno od Karavank, na današnjem Koroškem, so pač izoblikovali svojo oblastno področje in so jih začeli po pokrajini, ki so jo naselili, imenovati Karantanci – če so si sami rekli tako, ne vemo, po vsej verjetnosti pa ne. Medtem je za Karniolce sploh vprašanje, ali to pomeni neko posebno entiteto, neki posebni etnos. V zgodovinskih virih se omenja samo enkrat, v poročilih o uporih kneza Ljudevita iz okoli leta 820, in sicer kot Carniolenses, ki prebivajo ob Savi. Očitno gre le za ljudstvo, ki so ga poimenovali po pokrajini, ki jo je naseljevalo.

Bral sem vašo knjigo O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem. Omenjen je tudi dogodek iz leta 811, ko je cesar Karl Veliki deželo Karantancev (latinsko provincia Karantanorum) kot mejo med oglejskim patriarhatom in salzburško nadškofijo določil Dravo, ki teče po sredini te dežele. Karantanija je torej morala segati tudi precej

Obstajajo trdni dokazi, da Trubar z oznako Slovenci ni razumel neke imaginarne Slované, ampak vse slovensko govoreče ljudi, ki so živeli od Jadrana do vključno južne Štajerske.

biografija

Janez Höfler se je rodil 11. decembra 1942 v Zagrebu. Leta 1968 je na ljubljanski filozofski fakulteti končal študij muzikologije, leta 1971 pa umetnostne zgodovine. 1972. je bil sprejet za asistenta na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Leta 1973 je obranil doktorat iz muzikologije, 1974. pa doktorat iz umetnostne zgodovine. 1975. je bil izvoljen za docenta na oddelku za umetnostno zgodovino, zatem za izrednega (1981) in rednega profesorja (1989). Leta 2005 se je upokojil. Od leta 1994 je bil vodja katedre za slovensko umetnost in umetnost drugih južnoslovanskih narodov, med 1994. in 1996. tudi predstojnik oddelka. V tujini je raziskoval na Inštitutu za umetnostno zgodovino Univerze Ludovika Maksimilijana v Münchnu, kot raziskovalni štipendist Humboldtove ustanove ter v Harvardskem centru za italijanske renesančne študije Villa I Tatti v Firencah kot raziskovalni štipendist univerze Harvard. V letnem semestru 1990 je bil gostujoči profesor na Umetnostnozgodovinskem inštitutu univerze v Gradcu, v letnem semestru 2002 pa gostujoči profesor v Harvardskem centru za italijanske renesančne študije Villa I Tatti v Firencah.

južno od Drave, če jo je ta sekala na polovico.

Do kod vse je segala Karantanija, še ni čisto jasno.

Če bi omejili Karantanijo samo severno od Karavank, potem reka Drava ne more deliti Karantanije na polovico, kot piše v viru o cerkveni razdelitvi iz leta 811. Morala je tudi segati južno od Karavank. Torej je tudi na območje, kjer je pozneje omenjena Karniola.

To ne bo držalo glede na to, da je tam obstajala Kranjska. Ta je bila najprej marka, mejna grofija. Na severu je segala do Karavank. Vprašanje je bolj, kako daleč se je Karantanija raztezala na današnjem Štajerskem. Če upoštevamo meje srednjeveške dežele Koroške, je moralo biti vanjo vključeno še območje Vitanja. Nekateri zgodovinarji pa mislijo, da je Karantanija na Štajerskem segala vse do Sotle. Sam o tem nimam posebnega mnenja.

Če še ostaneva pri slovenskem zgodovinsko-geografskem pojmu, gre za polemiko o tem, kaj je mislil Primož Trubar s svojim nagovorom Lubi Slovenci. V zadnjem času se pojavljajo teze, da Trubarjeva oznaka ne pomeni, da so takrat že obstajali Slovenci oziroma da so mislili pod to oznako današnji Slovenci.

Ne, to ni res. Obstajajo trdni dokazi, da Trubar z oznako Slovenci ni razumel nekih

Zmotno je tudi mišljenje, da če se je Trubar nekje označil za Kranjca, to pomeni, da se ni imel za Slovenca.

imaginarnih Slovanov, ampak vse slovensko govoreče ljudi, ki so živeli od Jadrana do vključno južne Štajerske. Sam sem opozoril na to, da je Trubar v nekem pismu koprškega škofa Petra Pavla Vergerija, ki je prestopil v protestantizem, imenoval za svojega rojaka. Če je bil Koprčan Vergerij njegov rojak, to pomeni, da je Trubar Slovence razpotegnil vse do Jadrana. Na drugi strani je ob izidu prve, žal izgubljene slovenske katoliške knjige, katekizma Lenarta Pacheneckerja, v Gradcu leta 1574, zapisal, da je izšla »v Gradcu v Štajerju blizu naše očetnjave«. Trubar je torej tudi Spodnjo Štajersko imel za del svoje domovine. Zmotno je še mišljenje, da če se je Trubar nekje označil za Kranjca, to pomeni, da se ni imel za Slovenca. Veliko primerov je, da so se pomembni ljudje označevali po kraju ali deželi, od koder so. Na primer Lombardus, Venetus ..., pa Norimbergensis za Albrehta Dürerja. In če se je nekdo označeval kot Venetus, torej, da je z Beneškega, to še ne pomeni, da se ni imel za pripadnika italijanskega ljudstva. Trubar je samo pojasnil, od kod prihaja. Da prihaja iz Kranjske.

Bral sem vašo knjižico Trubarjevi »Lubi Slovenci« ali Slovenija pred 650 leti v Strasbourgu, v kateri pišete o pojmu Slovenije v srednjem veku. Omenjate tudi fresko v cerkvi Mladega sv. Petra v Strasbourgu, ki je nastala v 14. stoletju in na kateri je med različnimi jahajočimi personifikacijami evropskih dežel v tistem času tudi Sclavonia. Vi menite, da je lahko s Sclavonio mišljena samo Slovenija.

Ja. Tam sem pokazal in dokazal, da je lahko Slavonija oziroma po latinsko Sclavonia v tem kontekstu samo območje, na katerem so prebivali Slovenci.

Zgodovinsko dejstvo je, da je bila Slavonija posebna dežela v okviru ogrskega kraljestva, naseljena s prebivalstvom, katerega jezik je bil blizu vzhodnoslovenskim narečjem.

Govorili ste mi o nekem nedavnem predavanju iz zgodovine Karantanije, na katerem je padlo vprašanje, kdaj so Karantanci postali Slovenci, a je ostalo brez odgovora.

Žal se takrat nisem oglasil, a odgovor bi bil kratek. To se je zgodilo v 12. ali 13. stoletju, v času, v katerega jezikoslovci umeščajo spremembo prvotnega imena Slovien in zatem Sloven v Slovenec. Povedal sem že, da ne vemo, ali so Karantanci sebe imenovali tako, gotovo pa so bili Slovenci. O tem pričajo še krajevna imena s pridevnikom slovenji, kot je pri nas Slovenj Gradec. To je značilnost s Slovenci poseljenega ozemlja. Drugod, na primer na Češkem ali na Poljskem pa tudi na Balkanu, takšne topografske označbe ne najdemo.

In Slovenska Bistrica?

Slovenska Bistrica ali Windisch-Feistritz, ampak to je bilo malce kasneje. Slovenska Bistrica se je poimenovala tako zato, ker je obstajala tudi Nemška Bistrica, Deutschfeistritz, ki leži pri Gradcu. Konec koncev velja enako za Slovenj Gradec (po nemško Windischgrätz), da bi ga lahko razlikovali od Gradca na Štajerskem, za katerega je obstajalo ime Bavarski Gradec (Payrischgrez).

Kaj pa Slavonija? Beseda Slavonija je oznaka za deželo med Dravo in Savo na današnjem Hrvaškem. Še zdaj se uporablja ta oznaka.

To je bil del prvotne Sclavonie, ki se je izoblikovala ob koncu 9. stoletja, v času kralja in cesarja Arnulfa, in je takrat obsegala osrednje slovenske, to je alpske dežele, Spodnjo Panonijo in območje med Dravo in Savo, torej današnjo Slavonijo. In ta oznaka se je ohranila. To je kočljiva tema, kako ločiti današnjo hrvaško Slavonijo od Sclavonie, kot so imenovali slovenske dežele. Vse je odvisno od konteksta. Razlaga je preveč zapletena, da bi se spuščali vanjo, sem pa o tem že pisal v svoji knjigi o Trubarjevih Lubih Slovencih. Me pa zelo veseli, da so o tem začeli govoriti tudi zgodovinarji. Zlasti kolega Boris Golec, ki se je lotil problema kroatizacije slovenskih mejnih območij in se pri tem dotaknil tudi Slavonije. Zgodovinsko dejstvo je, da je bila Slavonija posebna dežela v okviru ogrskega kraljestva, naseljena s prebivalstvom, katerih jezik je bil blizu vzhodnoslovenskim narečjem. In da je kralj Ferdinand I. Habsburški dal Hrvatoma v zameno za njihovo pomoč v borbi za madžarski prestol v letih 1526–1527 tri gornjeslavonske županije, ki jih še niso zasedli Turki, to je varaždinsko, zagrebško in križevsko. Takrat se je na tem obmo-

Potem ko je kralj Ferdinand I. Habsburški dal Hrvatoma tri gornjeslavonske županije, se je na tem območju začel proces kroatizacije, ki pa je trajal dolgo, saj so se kajkavci še dve stoletji imenovali Slovenci.

čju začel proces kroatizacije, ki pa je trajal dolgo, saj so se kajkavci še dve stoletji imenovali Slovenci.

Če se vrnem k Trubarju. Trubar je slovenski jezik v nemščino prevajal kot windische sprache.

Tu naletimo na težavo, kako ločiti slovensko in slovansko. Trubar je bil velik praktik in realist. Iz njegovih spisov se vidi, da je razlikoval med slovenskim in hrvaškim jezikom. Pojem *windisch* je bilo zanj slovensko, to ni bilo slovansko na splošno ne hrvaško. Narobe je, da pri tem citiramo Adama Bohoriča, ki je prvi pri nas na teoretični ravni spregovoril o enem samem slovanskem jeziku in s tem zameglil samobitnost slovenščine. Gre za konstrukt s koreninami v Einhardu, biografu Karla Velikega iz prve polovice 9. stoletja, ki piše o barbarskih ljudstvih med Renom

in Vislo, češ da govorijo podobno, a imajo precej drugačne navade. Odločilni impulz temu pa je dal spis *O Evropi* renesančne-ga misleca Eneja Silvija Piccolomini, poznejšega papeža Pija II., umrlega leta 1464. Njegov odlomek o Slovanih, močnem ljudstvu, in njegovem jeziku, ki je enoten, čeravno se deli na dialekte, je imel močan vpliv na poznejše pisce. Poznati ga je moral tudi Bohorič. Poleg tega moramo omeniti še češkega kralja in rimskega cesarja Karla IV., ki je prepoznal sorodnost slovanskih jezikov in se navdušil za glagoljaško staroslovansko liturgijo. V ta namen je leta 1347 v Pragi ustanovil samostan Emavs in vanj poklical duhovnike s Kvarnerja in iz Dalmacije. Skratka, zavedati se moramo, da gre pri Bohoriču za ponavljajoč se humanistični konstrukt, za kar se Trubar ni menil in je ostal trdno na zemlji. Ob tem, kar sem o njem že povedal, lahko Trubarja – če si smem sposoditi besede kolega Igorja Grdina –, označimo za prvega modernega Slovenca.

Bral sem Jakoba Müllerja, ki piše o rabih imena Slovenci v 16. stoletju. Piše tudi, da sta pojem windische sprache Žiga Herberstein in Benedikt Kuripečič v 16. stoletju uporabljala na splošno za vse slovanske jezike.

To je bolj težava literarnega značaja. Seveda sta uporabljala pojem *windisch*,

saj takrat niso imeli nobenega drugega splošnega nemškega izraza za Slovane.

Žiga Herberstein je bil kranjski plemič, ki je znal slovensko. Kako je bilo z znanjem slovenščine med plemstvom na ozemlju današnje Slovenije? Imamo podatek iz leta 1227, da je Bernard Spanheimski na Koroškem pričakal viteza Ulricha Liechtensteinskega in ga pozdravil s slovenskimi besedami.

Precej dokazov, da je plemstvo govorilo v domačem, slovenskem jeziku, imamo tudi pri Trubarju. V uvodu svojega *Ta celega katekizma* iz leta 1567, ki ga je posvetil Gabrijelu, sinu Jošta Gallenberškega iz Podpeči, in v njem objavil posamezne izreke v slovenščini in nemščini, je zapisal, da je to storil zato, da bi se naša mladina bolje naučila brati in razumeti nemščino.

Ne slovenščine?

Ne slovenščine, ampak nemščine. Doma pri Gallenberških se je očitno govorilo slovensko.

Pri baronu Žigi Herbersteinu je bilo ravno obratno. On piše, da se je slovenščine naučil pozneje kot nemščine.

Morate razlikovati med plemstvom, ki je bilo tu že več generacij, in tistim, ki se je tod šele naselilo.

Herberstein piše, da se je v Vipavi v zgodnji mladosti zelo trudil za učenje slovenščine, a tudi piše, da je bilo znanje slovenskega jezika pozneje koristno, ko je bil diplomat na ruskem in turškem dvoru.

Kot sem že rekel, razlikovati je treba med plemiči, ki so se semkaj priselili na novo, in tistimi, ki so se tu že udomačili. Herbersteini so bili sredi 15. stoletja novinci iz vzhodne Štajerske, Gallenbergi pa so bili tod že dolgo doma.

Pa Turjaški so se verjetno tudi že udomačili?

Enako je s Turjaškimi. V Trubarjevem opusu se tu in tam najde še kakšna zanimivost te vrste. Izdajo *Pavlovih listov* iz leta 1567 je Trubar posvetil plemkinjam, živečim v slovenskih deželah, pri tem pa pohvalil tiste, ki so k nam prišle iz Avstrije, Gornje Štajerske in Tirolske in se naučile slovenščine. Tistih, ki so se rodile tu, seveda ne omenja, saj so slovensko že znale. Prav presenetljivo pa se be-

Prej ni bilo tako, da bi bili Slovenci že sami po sebi drugorazredni, Nemci pa prvorazredni.

Za Valvasorja seveda vemo, da je govoril in pisal nemško, čeravno ne preveč dobro, kot se je izrazil sam, vendar se, kolikor mi je znano, nikjer ni označil za Nemca, ampak za Kranjca.

re Dalmatinovo posvetilo v njegovem *Pentatevhu* (1578). Knjigo je Dalmatin na njihovo željo namenil vsem plemenitim grofom, baronom, vitezom, meščanom itd. na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, Goriškem itd., da bodo lahko *Sveto pismo*, najprej prvih pet *Mojzesovih knjig*, brali v svojem maternem jeziku.

Ta uvod je napisan v nemščini?

Uvod je v nemščini. Piše o njihovi želji, da vidijo, berejo in slišijo *Sveto pismo* v svoji muttersprache.

Trenutno pišete še kakšno knjigo?

Pišem. Samo ne o teh zadevah. Me pa veseli, da je tematika, o kateri govoriva, zadnji čas postala aktualna med mlajšimi kolegi zgodovinarji. Naj pri tem omenim simpozij o razvoju kolektivnih ali etničnih identitet, ki ga je na ZRC SAZU lani pripravil kolega Vanja Kočever. Veseli me, da je zdaj tudi moja dolgo zanemarljena knjižica *Trubarjevi Lubi Slovenci* doživela nekaj blagodejne pozornosti. Ko že govoriva o tej temi, pa bi rad poudaril, da je bila in je deloma tudi še največja težava v pogledih na zgodovino Slovencev ta, da se pri nas in še posebej v Avstriji slovensko preteklost motri skozi prizmo razmer v 19. stoletju z vsemi narodnostnimi trenji in nasprotji, kakršnih prej ni bilo. Prej ni bilo tako, da bi bili Slovenci že sami po sebi drugorazredni, Nemci pa prvorazredni. Ljudje so se v preteklosti ločevali po svojem položaju v družbi. Njihova veljava se je merila po rodu, bogastvu in

vplivu. Še eno veliko napako delajo naši zgodovinarji in ne samo zgodovinarji.

In to je?

To, da obravnavajo naše plemstvo vsevprek kot Nemce. Za Valvasorja seveda vemo, da je govoril in pisal nemško, čeravno ne preveč dobro, kot se je izrazil sam, vendar se, kolikor mi je znano, nikjer ni ozna-

Naše plemstvo in tudi druge naše ljudi nižjih slojev so imeli za Nemce samo v nenemški tujini, kot je Italija, pač zaradi njihove državne pripadnosti in ne etničnega porekla.

čil za Nemca, ampak za Kranjca. Naše plemstvo in tudi druge naše ljudi nižjih slojev so imeli za Nemce samo v nenemški tujini, kot je Italija, pač zaradi njihove državne pripadnosti in ne etničnega porekla. V spominu imam še razstavo ob obletnici Žige Herbersteina pred leti. Takrat je bil v *Delu* objavljen članek, v katerem je pisalo, da je bil Žiga Herberstein Nemec. Potem so v eni od naslednjih števil objavili odgovor enega od njegovih potomcev, ki živi v Avstriji. Napisano je bilo, da Žiga Herberstein ni bil Nemec, ampak Kranjec. In da rodbina ni bila nemška, ampak kranjska in zatem glede na državni okvir avstrijska in jugoslovanska. Enaka zanimivost je povezana s Turjaškimi. Kmalu po osamosvojitvi je slovenska televizija naredila intervju z zadnjim od živčih Aueršperških, ki je do leta 1943 še bival na Turjaku in je grad takrat ob obnavljanju obiskal. Pogovor je potekal v slovenščini, in na vprašanje, ali se ima za Slovenca ali Nemca, je odvrnil, ni ne Slovenec, a tudi ne Nemec, marveč Kranjec. Očitno ni želel, da bi ga razglašali za Nemca. ■